

- *forming holistic integrity (music knowledge, skills and proficiency);*
- *leaning art terms;*
- *development of adequate perception of music and reproduction of music images through different kinds of art activities;*
- *development of the skills to compare means of art and to find differences and similarities;*
- *formation of students' readiness to self-development, creativity and reflection;*
- *motivation to be engaged in different fields of art.*

Key words: *junior students, pedagogical conditions, kinds of art, integrated education, creativity.*

УДК 371.7

Оксана Дубініна

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті уточнено поняття «інформаційна культура» та «інформаційна культура учнів загальноосвітніх навчальних закладів», розкрито зміст поняття «кібербулінг»; обґрунтовано побудову моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі, а саме розкрито її структурні компоненти (методологічний та нормативний). Встановлено, що методологічною базою створення моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі є уявлення щодо керованості освітнього процесу в ЗНЗ, уточнене шляхом виокремлення часових характеристик об'єкта управління; структуровано етапи формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в навчальному закладі; визначено умови й компоненти розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі та рівні їх сформованості.

Ключові слова: *навчання, навчально-виховний процес, інформаційна культура, модель, загальноосвітній навчальний заклад, інформаційно-освітнє середовище.*

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві, визначають потребу модернізації існуючої системи управління загальноосвітнім навчальним закладом у «...контексті викликів нового часу, забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, її гуманізація та демократизація, посилення особистісного виміру, переорієнтація на проблемно-діяльнісний, інноваційний тип» [1]. Сьогодні одним із пріоритетних напрямів розвитку управління сучасної загальноосвітньої школи є впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес.

За висновками вітчизняних і зарубіжних учених і, як засвідчує практика, «серед нерозв'язаних проблем – неповне забезпечення рівного доступу громадян до якісної освіти, посередня успішність вітчизняних школярів (згідно з міжнародними порівняльними дослідженнями TIMSS, у дослідженнях PISA Україна участі не брала), повільне запровадження компетентнісного підходу до організації навчального процесу й оцінювання

його результатів, недостатньо ефективна реалізація ідеї профільного навчання, невчасне та неповне забезпечення навчального процесу програмами, підручниками, дидактичними засобами тощо» [3]. Також на вимогу сучасності освітніх процесів усе більш активно мають використовуватися інформаційні й комунікаційні технології в управлінській, навчально-виховній і фінансово-господарській діяльності школи.

Зважаючи на зазначене вище, з-поміж усіх видів менеджменту, які реально можуть сприяти модернізації управлінської діяльності в освітній галузі, підвищенню ефективності управління загальноосвітніми навчальними закладами, розв'язанню окреслених вище проблем провідне місце посідає створення єдиного інформаційно-освітнього простору та моделі системи інформаційного забезпечення управління навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Джерельною базою нашого дослідження є роботи: Ю. Абрамова, Н. Амосова, Н. Вінера, Л. Калініної, А. Колмогорова, В. Олійника, А. Соколовата та ін., які розкривають актуальні проблеми інформатизації освіти.

Питання формування інформаційно-освітнього середовища розкриті в роботах А. Андреева, Г. Беляєва, В. Бикова, С. Григор'єва, Ю. Жукова, С. Лобачева, Е. Полат, В. Ясвіна та ін.

Проблеми визначення поняття «інформація», «інформаційна діяльність», «інформаційна культура» досліджено у роботах Н. Макарової, Є. Семенюк, Дж. Нейсбіт, Н. Ямчука та ін.

Метою статті є методологічне обґрунтування побудови моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Створення моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі має кілька складників, серед яких можна виокремити методологічний і нормативний.

Методологічною базою створення моделі є уявлення щодо керованості освітнього процесу в ЗНЗ, уточнене шляхом виокремлення часових характеристик об'єкта управління. Виокремлення часового параметру «час відклику системи на керуючий вплив» і уточнення його значень для окремих підсистем (учень, сім'я учня, клас, методичне об'єднання вчителів), впливів (педагогічних впливів – методів, прийомів навчання і виховання), форм і засобів їх здійснення надає можливість їх урахування в моделі (рис. 1).

Нормативно-правова база управління навчально-виховним процесом у ЗНЗ також є динамічною інформаційною системою, яка має зовнішні (глобальні, загальнодержавні й регіональні) та внутрішні складники. Динамічність нормативно-правової бази викликає необхідність розроблення заходів і засобів організації інформаційних потоків.

Як зазначає Л. Калініна, «...процес інформатизації системи освіти висуває нові вимоги до учасників навчально-виховного процесу у сфері підвищення інформаційної компетенції та інформаційної культури» [2], а отже зростає значимість інформаційної компетенції вчителів ЗНЗ.

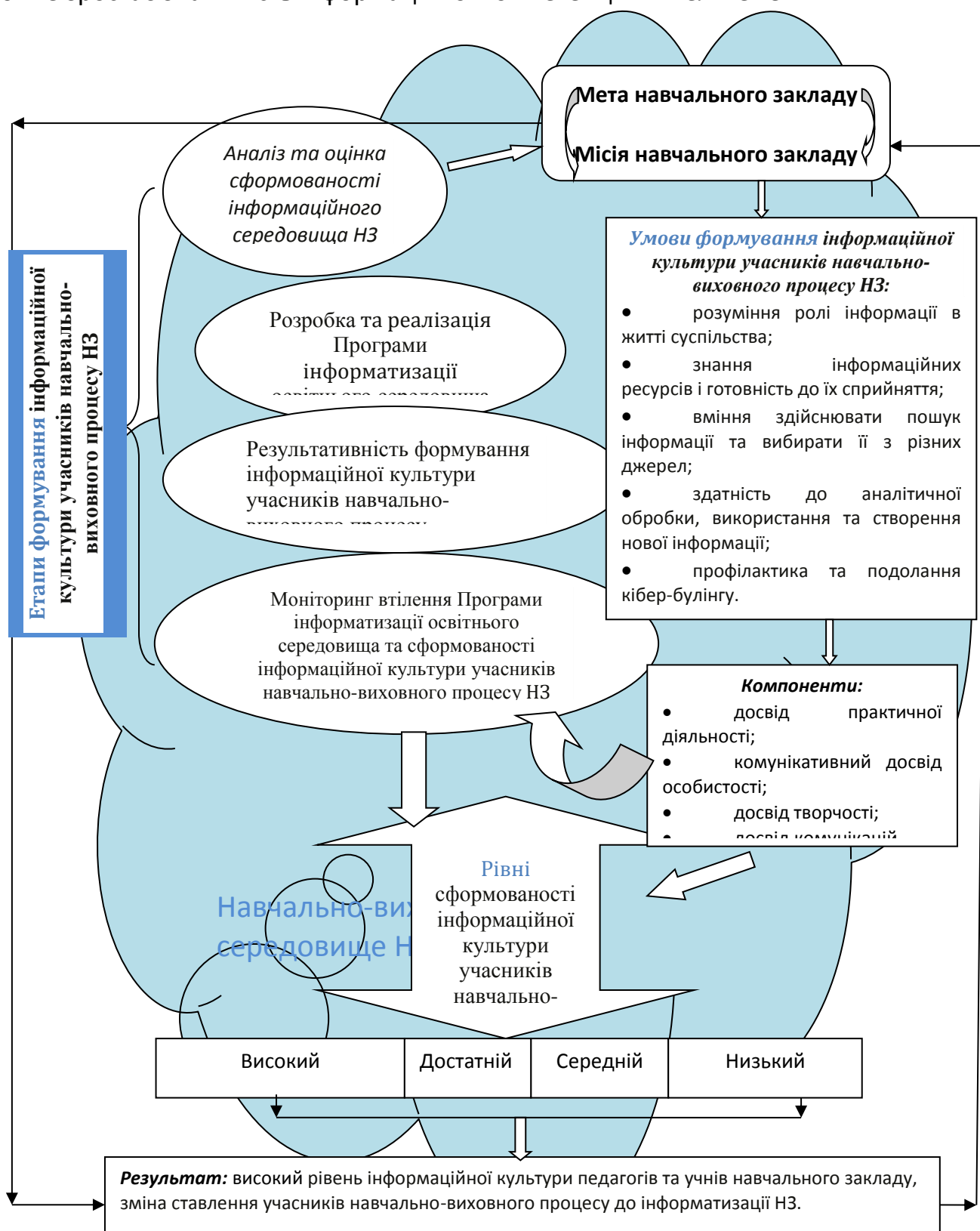

Рис.1. Моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в навчальному закладі

Прищеплення смаку до систематичного застосування інформаційно-комунікаційних та інноваційних педагогічних технологій, мультимедіа й Інтернету в повсякденному житті стає першочерговим завданням закладу освіти, а самі педагогічні працівники стають ключовими постатями, від яких передусім залежить справа реального підвищення рівня інформаційної культури молоді, яка навчається.

Інформаційна культура сьогодні – це новий світогляд, нове мислення, а також спілкування в різних інформаційних потоках, що орієнтовано на саморозвиток і самоосвіту учнів. Пошук оптимальних технологій освіти школярів – це процес постійний і динамічний. По мірі того, як швидко буде утверджуватись інформаційне суспільство, попит на інформаційно-компетентну особистість буде зростати, а це, у свою чергу, сприятиме вдосконаленню напрацьованих і впровадженню нових методик навчання.

Розвиток інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі, насамперед, починається з розуміння ролі інформації в житті суспільства. Сучасний учень має усвідомлювати, наскільки важливо володіти інформацією, зберігати її, систематизувати й передавати. Як зазначає А. Руденко, «Освічена людина повинна знаходити необхідну інформацію для професійної та повсякденної діяльності, користуватися цією інформацією, аналізувати, синтезувати, оцінювати як її, так і її джерела, використовуючи при цьому новітні інформаційні та комунікаційні технології» [4]

Таким чином, невід'ємною складовою загальної культури особистості, поряд із культурою економічних, соціальних, екологічних відносин – є інформаційна культура, яка набуває особливої актуальності в умовах інформатизації суспільства.

Отже, сьогодні одним із головних завдань ЗНЗ є підготовка учнів до швидкого сприйняття й опрацювання великого обсягу інформації, тобто формування в них інформаційної культури. Усе це можливо виконати за сприятливих умов інформаційно-освітнього середовища ЗНЗ, де вчитель сам повинен володіти основами інформаційної культури й розуміти ту роль, яку він може відігравати у формуванні особистості учня.

Сьогодні для сучасної молоді важливо не стільки володіти певним обсягом інформації, а й уміти самостійно набувати нові знання, уміння й навички, використовуючи різноманітні інформаційні ресурси, зокрема мережу Інтернет.

Ураховуючи той факт, що в Україні кількість користувачів щороку зростає, розробляючи модель розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі, ми не могли не звернути увагу на такий важливий аспект, для сучасної молоді, як кібербулінг.

Наукове визначення поняття кібер-буллінгу стикається з низкою проблем: а) різноманіття технологій, опосередкування комунікації, якими визначає віднесення дій до кібер-буллінгу; б) залежність визначення від учасників, залучених до буллінгової взаємодії (так, дії, вчинені дорослими по відношенню до дітей, зазвичай не називаються кібер-буллінгом); в) віртуальний терор може бути прямим (атаки у вигляді відправки погрозливих чи образливих листів на адресу жертви), а також непрямим, за дорученням (коли використовуються інші люди для того, щоб дошкуляти жертві). В останньому випадку людям може бути й невідомо, що вони долучені саме до терору, наприклад, вони «клікають» потрібний їм символ на сайті, а зламана програма в цей час відправляє з їхньої адреси ще одне повідомлення жертві.

Кібер-буллінг (як врешті й традиційний) – це цілий континуум (такий собі впорядкований набір) різних форм поведінки. На мінімальному полюсі континууму знаходяться жарти, які навіть неможливо розпізнати як буллінг. На іншому ж, радикальному полюсі – психологічний віртуальний терор завдає непоправної шкоди, призводить до суїцидів і смерті. Ключовим для визначення буллінгу є розуміння, що така багаторазово повторювана агресивна поведінка має довільний (а не випадковий, мимовільний) характер, містить задум нашкодити людині й базується на дисбалансі влади (фізичної сили, соціального статусу в групі). Здобуття чи утримання будь-якої форми нерівності, соціальної ізоляції, відчуження, виключення з комунікації тощо – це внутрішня прихована суть будь-якого буллінгу [6].

У нашому розумінні кібер-буллінг – це форма агресії, що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо.

Головними засадами профілактики й подолання кібер-буллінгу, що опрацьовані психологами й освітянами Європи й Америки, де інтернет-бум розпочався на декілька років раніше, ніж в Україні є уважність до учня та його віртуальних практик (батьки/вчителі мають уважно вислуховувати дитину щодо її вражень і дій у віртуальному середовищі, знайомитись із сайтами й тими кібер-технологіями, які використовуються дітьми. Важливо звертати увагу на тривожні ознаки, які можуть вказувати на можливість виктимізації вашої дитини внаслідок кібер-буллінгу: дитина виглядає засмученою після он-лайн режиму, перегляду повідомлень, віддаляється від спілкування з однолітками, можливе погіршення академічної успішності (хоча останнє може свідчити й про інші негаразди). Важливо відслідковувати онлайн-репутацію власної дитини (для цього час від часу здійснюйте пошук, наприклад, в Google за ім'ям вашого сина чи доньки); реагування на проблему.

З огляду на вищесказане, ми можемо виділити такі основні умови формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі:

- розуміння ролі інформації в житті суспільства;
- знання інформаційних ресурсів і готовність до їх сприйняття;
- уміння здійснювати пошук інформації та вибирати її з різних джерел;
- здатність до аналітичної обробки, використання та створення нової інформації;
- профілактика й подолання кібер-булінгу.

Вважаємо теоретично-значущим є підхід Р. Хурума [5], який пропонує формувати інформаційну культуру учнів на базі концепції І. Лернера, відповідно до якої зміст навчально-виховного процесу ЗНЗ має включати чотири основні компоненти: когнітивний досвід особистості (*учні набувають знання через досвід, осмислюють набуті знання, організують свій досвід, оцінюють його та користуються ним*), досвід практичної діяльності (*сукупність практично засвоєних знань, навиків, знань з ІКТ, заснований на пережитому, випробуваному*), досвід творчості (*психологічна готовності учнів до застосування знань у нетипових ситуаціях*) та досвід комунікацій (*опануванням учнями методологією та методикою роботи з інформацією*).

Наступним кроком у реалізації моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі є етапи формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу НЗ:

- аналіз та оцінка сформованості інформаційного середовища НЗ;
- розробка та реалізація Програми інформатизації освітнього середовища НЗ;
- результативність формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу НЗ;
- моніторинг втілення Програми інформатизації освітнього середовища та сформованості інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу НЗ.

Для визначення результативності реалізації моделі розвитку інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі ми вводимо рівні сформованості інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу НЗ (*високий, достатній, середній, низький*).

Реалізація мети й місії навчального закладу направлена на результат, під яким ми розуміємо: *високий рівень сформованості інформаційної культури педагогів та учнів навчального закладу, зміна ставлення учасників навчально-виховного процесу до інформатизації НЗ.*

Висновки. Викладене дає змогу дійти висновку, що створення й реалізація моделі формування інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі є нагальною потребою часу й суспільства. Втілення цієї Моделі можливе в кожному навчальному закладі на будь-якому етапі створення його інформаційного освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (друге видання) / Нац. Акад. пед. наук України ; [автор. колектив / заг. ред. В. Г. Кременя. – К. : Пед. думка, 2011. – 304 с.
2. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06. / Людмила Миколаївна Калініна. – К. : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2008. – Т. 1. (рукопис). – 472 с. – Т. 2 (додатки). – 174 с. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/350570.html>
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
4. Руденко О. Розвиток інформаційної культури учасників навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / О. Руденко. – Режим доступу : <http://rudenko.kh.ua/rozvitok-informatsijnoyi-kul-turi-uchasnikiv-navchal-no-vihovnogo-protsesu/>.
5. Хурум Р. Ю. Формирование информационной культуры педагога [Электронный ресурс] / Р. Ю. Хурум // Научный журнал КубГАУ. – 2007. – № 26 (2). – Режим доступа : <http://ej.kubagro.ru/2007/02/pdf/06.pdf>.
6. Kowalski Robin M. Cyber bullying: bullying in the digital age / Kowalski Robin M., Limber Susan P., Agatston Patricia W. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 2008. – 218p.

РЕЗЮМЕ

Дубинина О. Методологическое обоснование построения модели развития информационной культуры участников учебно-воспитательного процесса в общеобразовательных учебных заведениях.

В статье уточнено понятие информационная культура и информационная культура учащихся общеобразовательных учебных заведений, раскрыто содержание понятия «кибер-буллинг»; обоснованно построение модели развития информационной культуры участников образовательного процесса в общеобразовательном учебном заведении, а именно раскрыто ее структурные компоненты (методологический и нормативный). Установлено, что методологической базой создания модели развития информационной культуры участников образовательного процесса в общеобразовательном учебном заведении есть представление о управляемости образовательного процесса в ОУЗ, которое уточнено путем выделения временных характеристик объекта управления; структурировано этапы формирования информационной культуры участников образовательного процесса в учебном заведении; определены условия (понимание роли информации в жизни общества; знание информационных ресурсов и готовность к их восприятию; умение осуществлять поиск информации и выбирать ее из различных источников; способность к аналитической обработке, использования и создания новой информации; профилактика кибер-буллинга), компоненты (опыт практической деятельности; коммуникативный опыт

личности; опыт творчества; опыт коммуникаций) развития информационной культуры участников образовательного процесса в учебном заведении и уровни их сформированности.

Ключевые слова: обучение, учебно-воспитательный процесс, информационная культура, модель, общеобразовательное учебное заведение, информационно-образовательная среда.

SUMMARY

Dubinina O. Methodological study of constructing the model of development of information culture of the participants of the educational process in secondary schools.

The article clarified the concept of information culture and information culture of the secondary school students, revealed the concept of "cyber-bullying", which in the form of aggression involves violent acts with the aim of bringing harm or humiliation of the person using the information and communication tools, mobile phones, e-mail, social networks and the like; reasonable construction of the model of development of information culture of the participants in the educational process in secondary schools, namely solved its structural components (methodological and normative).

It was found out that the methodological basis of creation in secondary schools of a model of development of information culture of the participants of the educational process is a representation of the handling of the educational process in the GEI, which are clarified by allocating time characteristics of the control object. Also it is determined that the legal base of educational process management in the education institutions is a dynamic information system, which has external (global, national and regional) and internal components. Dynamism of the legal framework makes it necessary to develop activities and resources of the organization of information flows. The study is structured in the stages of formation of information culture of the participants in the educational process in the school. The conditions (understanding of the role of information in society, knowledge of information resources and commitment to their perception, the ability to search for information and select it from a variety of sources, the ability to analytical processing, use and creation of a new information, cyber-bullying prevention), components (the experience practice; the communicative experience of the person; the experience of creativity; communication expertise) of the development of information culture of the participants of the educational process at school and levels (high, good, medium, and low) and their formation are defined.

It is concluded that the creation and realization of the model of formation of the information culture of the participants of the educational process in the secondary schools is vital for our time and society. The realization of this model is possible in any education institution at any stage of development of the information educational environment.

Key words: education, educational process, information culture, model, general education institution, information and educational environment.